

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Кафедра цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності
ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти" МОН України
Мелітопільській державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Кафедра анатомії і фізіології людини і тварин
Всеукраїнський громадський дитячий рух «Школа безпеки»
Центр еколого-валеологічних ініціатив

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНИ

*Матеріали
II Всеукраїнської заочної
науково-практичної конференції
(15 квітня 2016 року, м. Київ)*

Київ – 2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Кафедра цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України
Мелітопільській державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Кафедра анатомії і фізіології людини і тварин
Всеукраїнський громадський дитячий рух «Школа безпеки»
Центр еколого-валеологічних ініціатив

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНИ

Матеріали
II Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції
(15 квітня 2016 року, м. Київ)

Київ – 2016

УДК 355.58
ББК 68.69
П78

Редакційна колегія:

Шмалей С.В. – доктор педагогічних наук, професор (*відповідальний редактор*);
Гвоздій С.П. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Дашковська О.В. – кандидат хімічних наук, доцент;
Редька І.В. – кандидат біологічних наук, доцент;
Постолатій Т.О. – *відповідальний секретар*;
Халмурадов Б.Д. – кандидат медичних наук, доцент;
Цебржинський О.І. – доктор біологічних наук, професор

Затверджено до друку Організаційним комітетом II Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції «Проблеми цивільного захисту населення: сучасні реалії України»

Проблеми цивільного захисту населення: сучасні реалії України:

П 78 Матеріали II Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 148 с.

Матеріали конференції висвітлюють результати різноспрямованих теоретичних і прикладних досліджень в сфері цивільного захисту, а також розкривають сучасний стан, напрями та перспективи розвитку освіти в галузі цивільного захисту та формування культури безпеки життєдіяльності.

УДК 355.58
ББК 68.69
П78

©Автори статей, 2016
© НПУ імені М.П. Драгоманова

Організаційний комітет

**II Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції
«Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності:
сучасні реалії України»**

1. **Шмалей С.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності, Київський національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова;
2. **Аносов І.П.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького;
3. **Гвоздій С.П.** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова;
4. **Данченко О.О.** – доктор біологічних наук, професор, декан хіміко-біологічного факультету, Мелітопольський педагогічний університет імені Богдана Хмельницького;
5. **Дашковська О.В.** – кандидат хімічних наук, доцент, завідувач сектором відділу освіти в галузях інженерії, ДРУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України;
6. **Дегтяренко Т.В.** – доктор медичних наук, професор кафедри анатомії і фізіології людини, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського;
7. **Негрисенко А.О.** – голова Всеукраїнського дитячого громадського руху «Школа безпеки»;
8. **Редька І.В.** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри гігієни та соціальної медицини, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна;
9. **Цебржинський О.І.** – доктор біологічних наук, професор, біології та основ здоров'я, Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка;
10. **Щербина Т.І.** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри імунології та біології людини, Херсонський державний університет.

ЗМІСТ

<i>Абракітов В.Е.</i> Риск-орієнтований підхід в моніторингу техногенних опасностей (на прикладі аварій при експлуатації канатів грузопідъемних кранів)	10
<i>Азаров С.І., Сидоренко В.Л., Серєда Ю.П.</i> Захист населення від небезпечних факторів: практичні принципи аналізу радіоекологічного ризику	11
<i>Аносів І.П.</i> Методи формування свідомості студентської молоді щодо життєзабезпечення в надзвичайних ситуаціях	12
<i>Аннамухаммедов А. О.</i> Небезпечність наркотичної залежності. Перша (долікарська) допомога	15
<i>Аревадзе І.Ю.</i> Дослідження впливу бактерицидної властивості сполучень срібла на кишкову паличку <i>E. coli</i>	16
<i>Бакін С.О.</i> Безопасность жизнедеятельности и современная медицина: особенности и перспективы	17
<i>Бегун В.В.</i> Ще раз про знання управлінця (керівника) або інженера з безпеки	19
<i>Білошицький С.В.</i> Принципи самоорганізації громадян в умовах глобальних катастроф	20
<i>Біляєва О.В.</i> Проблемні питання оренди захисних споруд	22
<i>Бобро О.В., Пleshко А.С.</i> Необхідність моніторингу оточуючої середовища з метою збереження здоров'я населення	23
<i>Будянская Э.Н., Будянская-Шмаль А.Р., Нестеренко С.В.</i> Проблемы безопасности жизнедеятельности населения: современные реалии Украины	24
<i>Буц Ю.В., Крайнюк О.В.</i> Основні причини виникнення пожеж у природних екосистемах	26
<i>Вовк В.В., Кравцов М.М.</i> Сучасні методи захисту населення від дії радіаційного випромінювання	27
<i>Водолажська О.Ю., Кравцов М.М.</i> Катастрофи – налог на прогресс	28
<i>Воронцова Е.В.</i> Управління емоційними реакціями людей у надзвичайних ситуаціях	30

<i>Гарань Н.С.</i> Робота куратора зі студентами вищого навчального закладу з формування БЖД	31
<i>Гнєшєв В.О.</i> Екологізація освоєння торфових ресурсів як чинник пожежної безпеки	33
<i>Городецький І.М., Мазур І.Б., Городецька Н.Г., Сафонов С.А.</i> Аналіз інноваційних підходів до захисту населення від небезпечних чинників ...	34
<i>Гречанинов В.Ф., Коробко А.Д.</i> Необхідність проведення моніторингу техногенної небезпеки з метою попередження надзвичайних ситуацій	36
<i>Гриньова В.С.</i> Музика як лікувальний засіб людини	37
<i>Гриньова М.В.</i> Актуальність екологічного мислення	38
<i>Гусєва Г.М., Палієнко К.В., Олайя-Верано В.В.</i> Методичне забезпечення самостійного вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищій школі	39
<i>Дашковська О.В., Філіповський О.В.</i> «Донбаський синдром»: напрямки психологічної реабілітації воїнів АТО	42
<i>Демахіна Т.В., Гвоздїй С.П.</i> Культура безпечної життєдіяльності – потреба сьогодення	44
<i>Дехтярьова О.О., Сергєєва Д.Д.</i> Методи формування основ безпеки життєдіяльності у дошкільному навчальному закладі	45
<i>Дехтярьова О.О., Міщур А.В., В'юнник Д.В.</i> Формування культури безпеки життєдіяльності у дошкільників в ДНЗ	48
<i>Дехтярьова О.О., Лісєвич О.А., Мантуленко М.А.</i> Формування культури безпеки життєдіяльності студентської молоді	49
<i>Дьяконов О.В., Скрипник О.С.</i> Джерела енергії на нових видах палива	50
<i>Дьяконов О.В., Нікітченко О.Ю., Скрипник О.С.</i> Вода та здоров'я людини	51
<i>Дудка І.А.</i> Формування активної життєвої позиції студентів	52
<i>Жук О.І.</i> Вплив підприємств оборонної галузі на компоненти навколишнього середовища	53
<i>Занчук О.Й.</i> Інформаційні технології в питаннях забезпечення безпеки життєдіяльності	54

<i>Заплатинський В.М.</i> Інновації у новій базовій Всеукраїнській програмі з безпеки життєдіяльності	56
<i>Іванов О.М.</i> Аспекти організації та регулювання охорони праці на автомобільному транспорті	57
<i>Иващенко М.Ю., Ворожбян М.И., Костиркин О.В., Киселева С.А.</i> Специальные композиционные материалы для защиты персонала от вредных факторов	58
<i>Ігнатенко А.А.</i> Відображення вимог до безпечних умов праці робітників вугільної промисловості в сучасних умовах	60
<i>Ігнатенко С.А.</i> Організація занять з методики навчання безпеки життєдіяльності та охорони праці у вузі	61
<i>Калініна І.В.</i> Екологічні небезпеки, які продовжують нагадувати про себе	62
<i>Квітковський Ю.В., Василькова К.Ю., Іванов О.М.</i> Урахування ергономічних показників при конструюванні елементів спорядження	64
<i>Клевцова Л.Г., Нестеренко Е.В., Юрченко В.А.</i> Отримання енергоносія і добрив при переробці органічних відходів в біогазовій установці	65
<i>Клевцова Л.Г., Нестеренко О.В., Косенко Н.О.</i> Оцінка професійних ризиків у будівництві	66
<i>Клевська В.Л., Кручина В.В.</i> Поінформованість населення як чинник забезпечення безпечних умов життєдіяльності	68
<i>Коваль А.А.</i> Можливості гістології з основами ембріології для формування здоров'я збережувальної компетенції майбутніх вчителів біології	69
<i>Коваль Д.Ю.</i> Системи електронного оповіщення про надзвичайні ситуації	70
<i>Кусковець С.Л.</i> Проблеми вивчення дисципліни «Цивільний захист» у вищих навчальних закладах	71
<i>Кухарик С.С.</i> Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій	73
<i>Лебединський А.В., Кравцов М.М.</i> Екологічні небезпеки в Україні	75
<i>Левашова Ю.С.</i> Поліпшення стану виробничої санітарії промислових підприємств	76
<i>Левченко І.В.</i> Особливості природно-захисних механізмів людини	77

<i>Мазена І.В., Мазена М.А.</i> Методологічні підходи до вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції для дитячого харчування	79
<i>Малинівська Л.І.</i> Чинники формування безпечної поведінки людини у ХХІ столітті	80
<i>Макаров О.М.</i> Створення повноцінної оборони України	81
<i>Митяш Д.І.</i> Екологічні технології на металургійних підприємствах	85
<i>Мацай Н.Ю., Губська О.П.</i> Сучасні екологічні технології зменшення хімічного навантаження на середовище при вирощуванні рослин	87
<i>Мелещенко А.А.</i> Розробка і удосконалення методів і способів захисту населення від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру	89
<i>Мул А.М.</i> Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану надзвичайними ситуаціями	90
<i>Назаренко М.М.</i> Принципи формування психологічної готовності дітей до дій у надзвичайних ситуаціях	91
<i>Небога О.С.</i> Інноваційні підходи до захисту працівників від небезпечних та шкідливих факторів при виготовленні наноматеріалів	93
<i>Олійник Г.О., Доронін Є.В.</i> Забезпечення умов праці при ремонті трубопроводів комунального господарства	94
<i>Паляниця О.В.</i> Навчально-методичний комплекс з зоології безхребетних як засіб підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів біології	95
<i>Папач О.І., Нечипоренко М.Г., Нечипоренко Л.М.</i> Формування культури безпеки життєдіяльності – нагальна проблема сучасності	97
<i>Пефті Д. В.</i> Санітарно-протиепідемічні заходи	98
<i>Петрюк С.Є.</i> Особливості медичної підготовки студентів педагогічних навчальних закладів з проблем цивільного захисту населення	99
<i>Пивовар Д.С., Кравцов М.М.</i> Медико-санітарне забезпечення населення на випадок надзвичайних ситуацій	101
<i>Пономарьов К.С., Нестеренко О.В., Зайцева В.Г.</i> Проблеми безпеки ядерно-паливного циклу для навколишнього середовища та людини	103

<i>Рабійчук С.О.</i> Злагоджена, дієва система ціннісних орієнтацій особистості як механізм подолання психологічних, емоційних та соціальних проблем	104
<i>Редька І.В.</i> Дозиметричний моніторинг при радіаційному ураженні	106
<i>Романюк Н.М.</i> Інформаційне забезпечення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях	107
<i>Русанов М.Г., Волошина Л.Р.</i> Формування морально-психологічних якостей серед учнівської молоді	108
<i>Рябініна Г.О., Вишневецька Л.В., Іванищук С.М.</i> Заходи безпеки користувачів в інтернет-мережі	110
<i>Савчук О.П., Штайнер Т.В.</i> Формування культури безпеки життєдіяльності студентів-технологів: запорука успішного особистісного та професійного майбутнього	112
<i>Смірнова О.М.</i> Особливості чинного законодавства у сфері психологічного захисту населення	114
<i>Теряник О.Л.</i> Важливість екологічних проблем	115
<i>Тимочко В.О., Березовецький А.П., Городецький І.М.</i> Удосконалення методів менеджменту пожежної безпеки	116
<i>Тищенко В.О., Гудович О.Д.</i> Планування, як функція управління щодо забезпечення населення у надзвичайних ситуаціях	118
<i>Ткаченко І.О., Ваніна К.В.</i> Принципи проведення моніторингу природних та техногенних небезпек	119
<i>Ткаченко Т.О., Плитник Д.В.</i> Екологічні проблеми Харківської області та шляхи їх вирішення	120
<i>Ткаченко А.А., Цина А.Ю.</i> Розрахунок ризиків на об'єктах підвищеної небезпеки	122
<i>Ткаченко І.В., Крайнюк Е.В.</i> Запобігання надзвичайних ситуацій при перевезенні небезпечних вантажів	123
<i>Туровська Г.І.</i> Доцільність соціально-медико-психологічних заходів при надзвичайних ситуаціях	124
<i>Фесенко Г.В., Черепньов І.А., Пономаренко О.В.</i> Обоснование использования методов биоиндикации и биотестирования при проведении экологического мониторинга в сельской местности	125

<i>Халмурадов Б.Д., Занько С.М.</i> Аналіз технічних причин виробничого ризику	127
<i>Хворост М.В., Данова К.В., Малишева В.В.</i> The implementation of the European concept of the life-long education concerning life safety in the educational process	128
<i>Хоменко Н.В., Крайнюк Е.В.</i> Професійні захворювання у працівників сучасного автомобільного транспорту	129
<i>Хорькова Г.В., Сусло С.Т.</i> Реабілітація та профілактика психічних порушень після перебування людини в екстремальних ситуаціях	131
<i>Чорна О. Г.</i> Організаційно-методичні умови забезпечення інтегрованого курсу «безпека життєдіяльності»	133
<i>Шарко В.В.</i> Екологічно-безпечний напрям розвитку прибережних туристичних територій Херсонщини	134
<i>Шароватова О.П.</i> До питання про теоретико-методологічне підґрунтя формування культури безпеки у сучасному суспільстві	136
<i>Шаталов О.С.</i> Забруднення ґрунтів - складова екологічної небезпеки	137
<i>Шаталов О.С., Кусковець С.Л.</i> Моніторинг техногенних небезпек на об'єктах підвищеної небезпеки	138
<i>Шевченко С.І., Шестопалова Н.С.</i> Моніторинг інфекційних та паразитарних хвороб, що можуть бути перенесені біженцями з Африки та близького сходу до Європи та України	140
<i>Шевченко С.І., Юсупова О.В.</i> Медико-санітарна підготовка персоналу університету у випадку виникнення радіаційної небезпеки	141
<i>Шевчук О.А.</i> Особливості харчування старшокласників на радіоактивно забрудненій території та вибору приладів вимірювання дози іонізуючого випромінювання	143
<i>Шмалей С.В., Щербина Т.І.</i> Організаційно-педагогічні умови навчання безпечній поведінці учнів базової школи	146

предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби, питну воду. Підготувати найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук).

Чергові бригади перед виходом з приміщення повинні від'єднати всі споживачі електричного струму від електромережі, вимкнути газ та воду.

Студентам та персоналу було повідомлено про те, що у випадку одержання повідомлення про раптове виникнення радіаційної небезпеки, треба негайно сховатися в укритті, тому що стіни дерев'яного будинку послаблюють іонізуюче випромінювання в 2 рази, цегляного - у 10 разів; заглиблені укриття (підвали) з покриттям із дерева у 7 разів, з покриттям із цегли або бетону у 40 - 100 разів.

Повідомили про необхідність проведення йодної профілактики. Йодистий калій вживати після їжі разом з чаєм, соком або водою 1 раз на день протягом 7 днів: дітям до двох років - по 0,040 г на один прийом; дітям від двох років та дорослим - по 0,125 г на один прийом. Водно-спиртовий розчин йоду приймати після їжі 3 рази на день протягом 7 днів: дітям до двох років - по 1-2 краплі 5% настоянки на 100 мл молока (консервованого) або годувальної суміші; дітям від двох років та дорослим - по 3-5 крапель на стакан молока або води. Наносити на поверхню кінцівок рук настоянку йоду у вигляді сітки 1 раз на день протягом 7 днів.

Під час вчень студенти та співробітники вчилися організовано залишати зону можливого радіоактивного забруднення, одягали протигази, респіратори, ватно-марлеві пов'язки, гумові чоботи. З прибуттям на нове місце перебування, вони вчилися проводити дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарну обробку шкіри на спеціально обладнаному пункті або ж самостійно. Для обробки шкіри використовували марлю та просто рушники.

Керівники штабу цивільного захисту навчили присутніх використовувати надалі для харчування лише продукти, що зберігалися у зачинених приміщеннях, консервацію і не зазнали радіоактивного забруднення; не вживати овочі, які росли на забрудненому ґрунті; не пити молоко від корів, які паслися на забруднених пасовиськах. Не пити воду із відкритих джерел та із мереж водопостачання після офіційного оголошення радіаційної небезпеки. У разі перебування на відкритій, забрудненій радіоактивними речовинами місцевості, обов'язково використовувати засоби захисту. Після повернення у навчальні корпуси необхідно робити вологе прибирання з використанням спеціальних миючих засобів двічі на день. Всі студенти та співробітники зацікавлено слухали настанови та дисципліновано виконували необхідні дії.

ОСОБЛИВОСТІ ХАРЧУВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНІЙ ТЕРИТОРІЇ ТА ВИБОРУ ПРИЛАДІВ ВИМІРЮВАННЯ ДОЗИ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ

Шевчук О. А.

Рівненський державний гуманітарний університет
[lena chevchuk@mail.ru](mailto:lana_chevchuk@mail.ru)

На сьогоднішній день є досить актуальним питання раціону харчування учнів, які проживають на забруднених радіонуклідами територіях. Відомо, що внаслідок аварії на ЧАЕС (1986 рік) постраждало 12 областей України. Одним із них є Зарічненський район Рівненської області, де здійснювалися заходи щодо моніторингу навколишнього середовища на вміст радіоактивних речовин (РР) та особливостей харчування старшокласників Локницької та Морочненської ЗОШ І-ІІІ ст.

Нами було виявлено, обґрунтовано та перевірено розуміння старшокласниками ЗНЗ важливості та необхідності повсякденного використання системи профілактичних заходів для зменшення в продуктах харчування РР, рівня сформованості знань щодо особливостей вимірювання дози іонізуючого випромінювання території Зарічненського району.

Ми проаналізували науково-педагогічну літературу та літературу з цивільного захисту, безпеки життєдіяльності (БЖД), охорони праці в галузі щодо особливостей харчування населення, яке проживає в умовах забруднення території РР та їх вимірювання спеціальними приладами; шляхом соціологічного опитування перевірили рівень знань учнів 10-11-х класів ЗНЗ з БЖД щодо особливостей їхнього харчування та вміння здійснювати моніторинг забрудненої території РР; опрацювали досвід старшокласників ЗНЗ щодо отримання знань про групи продуктів, що є найбільш забрудненими радіонуклідами в Зарічненському р-ні, їхньої обробки, вживання та підбору відповідного раціону харчування і вибір вимірювачів потужності дози іонізуючого випромінювання; у процесі навчально-виховної роботи ЗНЗ (день здоров'я; виховний захід; лекторій тощо) перевірити ефективність системи профілактичних заходів на рівень сформованості наукового світогляду учнів про безпечне проживання на радіаційно забрудненій території.

Старшокласники 10-11-х класів дізналися про рентгенометр (ДР-5В), радіометри (РУБ-01 П6, РЗБА-04-04М, МКС-2001, МКС-05 Терра, РКС - 01 Стора-ТУ) і спектрометри (СЕГ-001М «АКП-С», СЕГ-05, СЕБ-01), що відносяться до дозиметричних приладів (ДП) контролю. У роботі ми використовували: рентгенометр ДР-5В, індивідуальний дозиметр ДКП 50А, радіометр РУБ-01П6, бета-спектрометр СЕБ-01 для мінімальної вимірювальної активності 0,5–1,5 Бк/пробу та спектрометр СЕГ-05 (гамма-спектрометр польовий малогабаритний) й інші. Отже, було проаналізовано дію основних типів ДП, що можна використовувати в Зарічненському районі для проведення контролю іонізуючих випромінювань (рівня радіації, ступеня радіоактивного забруднення їжі, різних предметів необхідного користування, навколишнього

середовища: повітря, землі загалом). Після звернення до відповідних служб і відділів (спеціалісти Заріченського районного відділу головного управління МНС України в Рівненській області, відділу з питань надзвичайних ситуацій та ЦЗ населення райдержадміністрації (сmt. Зарічне), районної СЕС, Рівненської атомної електростанції (м. Кузнецовськ) у Рівненській обл. (радіаційна розвідка) ми отримали результати здійснення радіаційного моніторингу вимірювання атмосферного повітря (мкр/год) на вміст в ньому радіоактивних речовин (2012-2014 рр.) в с. Локниця Заріченського району, а також вимірювання дози іонізуючого випромінювання території, продуктів харчування. Учні дізналися про значні перевищення допустимих норм у продуктах харчування (1) молоко та молочні продукти, 2) свіжі гриби, 3) риба, 4) м'ясо свійських тварин, 5) м'ясо диких тварин, 6) дикоростучі ягоди, 7) картопля). Відповідно до результатів аналізу зібраних даних щодо продуктів харчування населення, відсоток невідповідності проб продуктів знижується: 5–3–1–2–6–7–4. Джерелом постійного надходження в Заріченській р-н широкого спектру радіонуклідів відбувається через вузькоколійку «Зарічне-Антонівка» залізничної станції, купівля продуктів харчування на стихійному ринку близько прилягаючих сел. Для уникнення потрапляння цих частинок в легені, шлунково-кишковий тракт необхідно: дотримуватися гігієнічних вимог щодо житлових, виробничих приміщень, приготування й вживання їжі.

Упродовж 28 років джерелом внутрішнього опромінення населення й учнів Заріченського регіону є РР, що містяться в їжі. Тому ми вирішили запитати учнів 10-11-х класів (так/ні): а) чи чули вони про раціональне харчування, чи знають, що це таке; б) чи вживають продукти радіопротекторної дії; в) чи перевіряють продукти домашнього господарства на наявність в них радіоактивних речовин (табл.).

Таблиця

Особливості харчування старшокласників Заріченського району

Початковий (I етап)			
К.к. с. Морочне		Е.к. с. Локниця	
Клас, к-ть учнів	Відп. учнів у %	Клас, к-ть учнів	Відп. учнів у %
10 (20)	а) 27/27, б) 17, в) 0	10 (20)	а) 26/25, б) 20, в) 0
Завершальний (II етап)			
К.к. с. Морочне		Е.к. с. Локниця	
Клас, к-ть учнів	Відп. учнів у %	Клас, к-ть учнів	Відп. учнів у %
11 (20)	а) 27/27, б) 17, в) 0	11 (20)	а) 89/89, б) 78, в) 30
На I етапі 73/ 83/100 % учнів К.к не знали правильних відповідей. На II етапі учні Е.к. знали відповіді на 89/ 78/ 30 % (різниця 16/ 5/ 70 %). Учні Е.к. покращили свій рівень знань, науковий світогляд з БЖД, тому що йшли по переду учнів К.к. на 62/ 61/ 30 %.			

Отже, роботу проводили у два етапи: I-й (початковий) та II-й (завершальний). Використовували опитувальник на 13 запитань для порівняння рівня сформованості знань учнів (10-11-ті кл.) з БЖД, цивільного захисту: Е.к. – експериментальний клас Локницької (20 учнів) та К.к. – контрольний клас Морочненської ЗОШ I-III ст. (20 учнів). Учні Е.к. покращили рівень сформованості знань (61-62 %) і почали перевіряти продукти домашнього господарства на наявність в них РР (30 %). Також були поставлені такі запитання: чи дотримуються учні раціонального харчування в забрудненій радіонуклідами зоні, розуміють необхідність вживання продуктів радіопротекторної дії тощо. Наприклад, на запитання: 1) «чи відомо Вам, які продукти харчування можуть накопичувати найбільшу кількість радіонуклідів?» на I етапі учні знали правильну відповідь на 20 % і на – 63 % знали на II етапі (43 % різниця в рівні знань). Світогляд учнів Е.к. покращився на 86 %; 2) «чи відомо Вам, які продукти харчування можуть накопичувати найменшу кількість радіонуклідів?» на I етапі учні не знали відповіді 82,5 %, на II етапі 53 % учнів знали відповідь. Різниця в рівні знань складала 29,5 %. Світогляд учнів Е.к. покращився на 71 %; 3) «чи перевіряють Ваші батьки продукти харчування домашнього господарства на вміст у них радіонуклідів?» на I етапі учні дали негативну відповідь на 95,5 %, на II етапі 29,5 % учнів відповіли позитивно (66 % різниця знань). Світогляд учнів Е.к. покращився на 50 %; 4) «чи відомі Вам такі поняття: а) раціон харчування, б) раціональне харчування, в) радіація, г) радіопротектори, д) дозиметричні прилади, е) радіонукліди» на I етапі 5-25 % К.к і 5-29 % учнів Е.к. були впевнені у відповідях, на 77-95 % К.к. та 71-95 % Е.к. не знали повної інформації (різниця 6 %). На II етапі 100 % учнів Е.к. знали правильну відповідь у порівнянні з учнями К.к. на 75 %; 5) «Чи включаєте Ви до власного раціону харчування такі «дари лісу» (так/ні): а) чорниця; б) брусниця; в) лохина; г) гриби. На I етапі 58 % К.к і 41 % учнів Е.к. полюбують їсти гриби (17 % різниця). На II етапі учнів Е.к. збагатили свій раціон харчування і підняли рівень сформованості знань (раціон харчування 21:29:30:20). Отже, на початку I етапу учні не надавали особливого значення продуктам харчування, що виводять радіонукліди або зменшують їхню негативну дію в організмі (17-20 %), на завершення II-го етапу, учні 11-х Е.к. почали краще відноситися до власного здоров'я: перевіряли продукти домашнього господарства на вміст в них РР (30 %), та показали високий рівень сформованості знань на 62 %, у порівнянні з учнями К.к.

Отже, уперше було теоретично визначено вплив системи профілактичних заходів щодо особливостей харчування в забрудненій радіоактивній зоні на рівень знань з БЖД учнів ЗНЗ Заріченського р-ну. Після проведення ряду профілактичних заходів старшокласники 10-11-х класів дізналися про групи продуктів, що є найбільш забрудненими радіонуклідами в Заріченському р-ні, їхню обробку, вживання та вибір вимірювачів потужності дози іонізуючого випромінювання. Упродовж 2014-2015 н.р. удосконалювалися та впроваджувалися в навчально-виховний процес ЗНЗ розроблені пам'ятка, методичні рекомендації. По завершенні роботи, ми виявили високий рівень

знань старшокласників, які знали як вимірювати дозу іонізуючого випромінювання території, продуктів харчування, власного одягу, складала раціональний раціон харчування і почали його дотримуватися, вживали їжу, що виводить радіонукліди із організму. Система профілактичних заходів щодо особливостей харчування в умовах радіоактивного забруднення території виявилася ефективною так як сприяла формуванню культури БЖД в ЗНЗ щодо формування, зміцнення, збереження, відновлення індивідуального здоров'я.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ БЕЗПЕЧНІЙ ПОВЕДІНЦІ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Шмалей С.В.¹, .Щербина Т.Р²

¹Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова,

²Херсонський державний університет
vita-57@yandex.ru, scherbina09@rambler.ru

Безпечна поведінка людини – це опосередкована система дій, вчинків, спрямованих на захищеність особи, суспільства, держави і середовища життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх погроз або небезпек. Безпечна поведінка зумовлюється надзвичайними ситуаціями, які спричинюються природними стихійними лихами, аваріями, катастрофами техногенного, екологічного походження, військового, соціального та політичного характеру, що викликає різке відхилення від норми життєдіяльності людей, економіки, соціальної сфери чи природного середовища.

Формування навичок безпечної поведінки учнів базової школи вибудовується на підставі аксіологічного, гуманістичного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, полісуб'єктного методологічних підходів. Багатоаспектний освітній процес становлення безпечної поведінки учня об'єднує особистісний (якості, ціннісні орієнтації), мотиваційний (мотиви, спрямованість), змістовний (знання) та процесуальний (уміння) компоненти.

Ефективність формування навичок безпечної поведінки учнів базової школи забезпечується реалізацією наступних педагогічних умов: 1) стимулювання позитивної мотивації учнів до партнерської взаємодії, духовної та психологічної взаємодтримки; 2) оволодіння учнями системою інтегрованих знань із діагностики, корекції, самопроектування безпечної поведінки із застосуванням сучасних мультимедійних та інтерактивних технологій; 3) використання диференційованого навчання в процесі моделювання, рефлексії, інтерпретації та втілення педагогічних ситуацій, ігор, тренінгів, творчих проєктів щодо надзвичайних та екстремальних ситуацій.

Перша педагогічна умова реалізується завдяки стимулювання позитивної мотивації учнів до партнерської взаємодії, духовної та психологічної взаємодтримки у надзвичайних та екстремальних ситуаціях. Активізація позитивного ставлення до співробітництва досягається використанням на заняттях методу кейсів, що передбачає переживання та вирішення питань життєзабезпечення у надзвичайних ситуаціях. Стимулювання учнів до

духовної та психологічної взаємодтримки відбувалось впродовж зустрічей з співробітниками Державної служби надзвичайних ситуацій, бесід, розповідей. При цьому створюється стан актуальності, морального переживання, зацікавленості, подиву. Орієнтація учнів на розуміння та обмірковування системи загальнолюдських та життєзбережувальних цінностей відбувається в процесі дискусій, бесід, роботи у малих групах, тематичних конференціях в атмосфері узгодженості цінностей учнів і вчителів. Виховання важливих соціальних якостей підростаючого покоління (дружелюбності, оптимізму, толерантності, відповідальності, тактовності та справедливості) здійснюється в класах на індивідуальних заняттях, гуртках, клубах за інтересами, діяльність яких базується на спільній творчій роботі. Учні залучаються до участі в предметних олімпіадах, фестивалях, конкурсах, масових акціях, військово-патріотичних змаганнях, участь у яких сприяє набуттю практичного досвіду щодо безпечної поведінки.

Реалізація другої педагогічної умови передбачає оволодіння учнями інтегрованою системою знань із застосуванням мультимедійних засобів навчання. Етап сприймання знань реалізується таким чином: організовується перегляд та обговорення мультимедійних презентацій, завдяки яким відбувається цілеспрямована інтеграція знань щодо безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях. На етапі розуміння та запам'ятовування знань на уроках, спрямованих на формування практичних навичок життєзабезпечення, учні виявляють основні, додаткові та допоміжні поняття в процесі створення алгоритмів безпечної поведінки в конкретних ситуаціях. Опанування форм співробітництва учнями забезпечує мультимедійний інструктаж. Узагальнення і систематизація знань здійснюється на уроках упродовж обговорень, відеоконсультацій, вивчення досвіду поведінки при катастрофах і аваріях у відео форматі. При цьому приділяється увага вивченню видів взаємозалежності (цілей, ролей, ресурсів); аналізу способів налагодження колективної взаємодії, визначення ролі та функцій класного колективу у формуванні навичок безпечної поведінки, виявленню спільностей і розбіжностей, аналізу шляхів налагодження співпраці в умовах надзвичайної ситуації.

Третя педагогічна умова включає використання диференційованого навчання в процесі моделювання, інтерпретації та втілення тренінгових ситуацій, ігор, творчих проєктів щодо безпечної поведінки у надзвичайних та екстремальних ситуацій. При цьому суттєва увага приділяється формуванню умінь співробітництва. Формування гностичних умінь з безпеки життєдіяльності здійснюється за допомогою індивідуальної форми навчання (вчитель – учень або учень – учень), яка забезпечує моделювання і вирішення проблем безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях: ситуацій-демонстрація, ситуацій-оцінок, ситуацій-вправ. Формування комунікативно-організаційних умінь учнів щодо безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях реалізується у груповій формі навчання в процесі моделювання, інтерпретацій, втілення навчальних ігор. Формування проєктувально-конструктивних умінь забезпечується колективними формами співтворчості (вчитель – клас, вчитель – мікрогрупа) з метою виконання творчих проєктів із безпеки життєдіяльності.

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ УКРАЇНИ

Матеріали
II Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції
(15 квітня 2016 року, м. Київ)

Тези та повідомлення публікуються в авторській редакції

Підписано до друку 11.04.2016 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Друк цифровий.
Умов. друк. арк. 8,66. Наклад 100 прим. Замов. №89

Надруковано з готового оригінал-макету в поліграфічному центрі «Доміно»
м. Харків, пл. Конституції, 2/2, тел. (066) 67-29-82, (068) 489-07-66
www.copy-copy.com.ua